

Páll Sándor

A NEMZETISÉGI ÖNSZERVEZŐDÉSRŐL VAJDASÁGBAN

1. A múlt év végén és az idei év elején a hírközlő eszközökben örvedetesen megnövekedett azoknak a jelentéseknek a száma, amelyek a Vajdaság területén élő nemzetiségek/nemzeti kisebbségek különféle önszerveződési formáiról számoltak be. Sokakat, még a nemzetiségi kérdés jó ismerőit is meglepte e kezdeményezések sorozata. Az évtizedekig gondosan dédelgetett tévhitünk, miszerint nálunk a kisebbségi problémákat sikerült „maradéktalanul” megoldani, a demokratikus nyitások hajnalán egyszerre szertefoszlott. A „testvériség–egység” monumentális ideológiai építménye szilárdnak hitt falai lassanként repedezni kezdtek, és itt-ott le is omlottak. Az önszerveződési kezdeményezések élénk vitát váltottak ki elsősorban a szerbhorvát sajtóban, mert sokan nem tudták felfogni, hogy az egynemzetiségű szerveződés nem veszélyezteti politikai rendszerünket. Többen a VSZAT Alkotmányára hivatkoztak, mely szavatolja minden nemzet és nemzetiség számára a nemzeti azonosságtudat megszilárdítására, a szabad nyelvhasználatra, a történelmi múlt és kulturális hagyományok megőrzésére és terjesztésére való jogot, s hogy ezek érdekében szervezeteket alapítson. A párhaterőzetek is fáradhatatlanul ismételték az egyenjogúság, a kölcsönösség elkoptatott szövegeit. Voltak, akik „jóindulatúan” figyelmeztettek, hogy a nemzetiségi szervezkedés tulajdonképpen „autonomista kísérlet a nyugtalanság szítására”, és megkérdőjelezték a felgyorsult asszimilációra utaló tények és adatok hitelességét. Szerintük, „ebben a pillanatban, az egyenjogúság ilyen fokán egyenesen felelőtlenység erről még beszélni is”.¹ Elhangzottak olyan vélemények is, hogy a kisebbség „már eddig is élvezte” azokat a jogokat, amelyekért most síkraszáll.²

Ezekután magától adódik a kérdés, mi volt az önszerveződés kiváltó oka. Szerintünk az elvek és azok *gyakorlati megvalósítása* között tátongó szakadék, meg az egyre fenyegető veszély, hogy az alkotmány- és törvénymódosítások során tovább sorvadnak a nemzetiségi jogok. A köztársasági oktatási törvény egyes szakaszai sokkal hátrányosabb helyzetbe hozták a kisebbséget mint az előző tartományi törvény; a nyelvhasználati törvénytervezet (amely az alkotmánymódosítás szellemében íródott), de az új alkotmány némely szakasza is erősen restriktív, finoman fogalmazva, „nem a legdemokratikusabb”.

2. A magyarság önszerveződésének gondolata az oktatási törvénytervezettel kapcsolatos módosítási javaslatok támogatására indult aláírásgyűjtés során vetődött fel. A Tartományi Pedagógiai Intézet adatai alapján Vajdaságban az 1986/87-es tanévben 11 000 általános iskolás nemzetiségi diák nem tanult anyanyelvén (a legújabb adatok alapján már 16 878)³, a középfokú oktatás terén még lesújtóbb a helyzet. Az említett tervezet fő fogyatékoságának azt tartották, hogy nem írta egyértelműen elő: az oktatás és nevelés a tanulók anyanyelvén folyik. A szerbhorvát nyelv tanulását „kötelezővé” teszi, az anyanyelvét nem. Tehát, a kisebbségek számára (szervezési és anyagi gondokra hivatkozva) az anyanyelvtanulást akár megkerülhetőnek is tekinti és csupán „adott lehetőségként” emlegeti.⁴ Anakronisztikus megkülönböztetésnek számít egy olyan törvény, amely a lakosság egy részétől nyilatkozatot kér arra vonatkozóan, hogy anyanyelven szándékozik-e gyerekeit taníttatni, míg a lakosság többi részének ez automatikusan biztosítva van.

Elégedetlenségük jeléül, felismerve, hogy a pártállam megkövesedett strukturái szétesőben vannak, és kihasználva a Szerb KSZ azon álláspontját, hogy nem fogja gátolni a pluralizmus kibontakozását, az újvidéki, szabadkai, adai, temerini, zentai értelmiségek egy csoportja 1989. december 18-án nyilvánosságra hozta a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége megalakítására irányuló szándékát, röviddel utána pedig a szervezet programcéljait. Ebből kitűnik, hogy a Közösség „a vajdasági magyarok kollektív érdekeinek kifejezését és képviselést szolgáló politikai szerveződési forma, amelynek célja, hogy Vajdaságban, illetve a Szerb SZK-ban sikeresebben érvényesüljön a nemzetek és a nemzetiségek egyenjogúsága”.⁵ Hangsúlyozza, hogy az ország bonyolult problémáit – a nemzeti összetűzéseket is – csak demokratikus úton, toleranciával lehet orvosolni, továbbá, hogy „a köztársaság egész területén érvényesített szuverenitás, amely az Alkotmány módosításával vált lehetővé, a szerb nemzet demokratikus nemzeti fejlődésének alapját képezi, amelynek nem lenne szabad veszélyeztetnie a nemzetiségek jogait”. Mivel társadalmi berendezésünk a pártállam politikai modelljének minden jegyét magán viseli, ahol a nemzeti egyenjogúság és önazonosság jogának érvényesítése szubjektív tényező, már-már az egyes pártok megegyezésének függvénye, nincs meg a lehetőség a szabad, termékeny eszmecserére. Meg kell végre szabadulni az ideológiai terheltségtől, „hogy a nemzetiségi jogokat is az emberi jogok különleges területeként értelmezzük”, mert a kisebbségek fennmaradását egyre inkább fenyegeti a felgyorsult asszimiláció. A Közösség a kis nemzetiségek alábbi jogainak megvalósításáért harcol:

– a választott hatósági szervekben való arányos részvétel és együttműködés, valamint az igazgatási és igazságszolgáltatási szervekben való megfelelő képviseltetés joga;

– anyanyelv használatának joga a hatósági és igazságszolgáltatási szervekkel való érintkezésben és a közéletben általában;

– a nemzetiségi intézmények, szervezetek, egyesületek és klubok megalakításának és működésének joga;

– a nemzetiségi nyelven folytatott művészi alkotómunka ápolására és védelmére, meg az etnográfiai értékek megőrzésére való jog;

- a nemzetiségi jellegű urbanisztikai egységek védelmére és az anyagi kultúra tárgyi emlékeinek megőrzésére való jog;
- jog az anyanyelvű általános és középfokú oktatásra, valamint a megfelelő felsőoktatási forma biztosítására;
- jog az anyaországok intézményeivel való szervezett kapcsolatokra, az ott nyújtott anyagi kedvezmények szabad használatára a tudomány és kultúra területén való egyéni képzés és továbbképzés céljából;
- jog a nemzetiségek és nemzeti kisebbségek nemzetközi szervezeteinek munkájába való bekapcsolódásra;
- jog a nemzetiségek helyzetének és a jugoszláv–magyar művelődési és történelmi kapcsolatok tudományos kutatására;
- jog az arányos foglalkoztatottságra.”

A fenti programcélokat mintegy 17 000 aláíró támogatta, úgyhogy 1990 márciusának végén Doroszlón megtartották a VMDK alakuló közgyűlését, amelyre 13 körzetből 150 küldött érkezett. A közgyűlés elfogadta a Közösség Alapszabályát, amely helyi szervezetek alapítását is előírja, legkevesebb 100 főt kitevő tagság esetén. A Közösséghez való csatlakozás lehetőségét nem zárja ki az egyéb politikai szervezetben, pártban való tagság. A Közösség, amelynek keretében 13 körzeti szervezet működik (Ada, Becse, Kanizsa, Kúla, Szabadka, Temerin, Bácsopolya, Újvidék, Zenta, Zombor, Kikinda, Pancsova, Zrenjanin) székhelye Ada. Elnökévé egyhangúlag Ágoston Andrást, alelnökévé dr. Hódi Sándort és Vékás Jánost választották.

2.1. A Forum Kiadóház mellett működő Alkotók Gyűlésének újraszervezése során kinevezték azt a héttagú bizottságot, amely az AGY Alapszabályának módosítására, illetve a Jugoszláviai Magyar Írástudók Fórumává való átalakulására tett indítványokat volt hivatott megvitatni. A bizottság két javaslattal állt elő: a) az AGY szervezze át saját tevékenységi formáit, b) tekintse kimerültnek eddigi működési kereteit. Az AGY plénuma az első javaslat mellett döntött, de indokoltan tartotta egy új alkotói asszociáció létrehozását is, amely nemcsak a szóban forgó kiadónál publikáló szerzőket tömörítené, hanem a jugoszláviai magyarság minden írástudóját. A Fórum megalakításának indítéka: „Az országunkban folyamatban levő osztársadalmi reformok nemcsak a gazdaság, a politika, a pártélet, hanem az anyanyelvű alkotótevékenységek, tehát az íráskultúra demokratizálódását és reformirányultságú serkentését is szükségessé, egyúttal pedig lehetővé is teszik. A jugoszláviai magyar íráskultúra esetében viszont ehhez önmagában sem az átalakulás előtt álló Vajdasági Íróegyesület, sem a Forum Könyvkiadóban publikáló szerzők gyűlése nem biztosíthat megfelelő szervezeti keretet.”⁶

A Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság 1990. június 24-én alakult meg. Elnökévé dr. Bosnyák Istvánt, alelnökévé Dér Zoltánt, titkárává pedig Torok Csabát választották. Körébe a „jugoszláviai magyar írók, tudósok, kritikusok, publicisták, társadalom- és természettudományi, illetve műszaki szakírók, mű- és szakfordítók, kultúra-népszerűsítők, valamint a más anyanyelvű, de a magyar kultúrával is alkotói kapcsolatban álló jugoszláviai írók, műfordítók, komparatisták”⁷ tömörülnek. Alapvető célja „az alkotómunka közösségi serkentése, az alkotói eredmények szervezett népszerűsítése, az íráskultúra nem-

zetiségi szerepének fokozottabb érvényesítése, a délszláv és egyéb nemzeti/nemzetiségi íráskultúrával való kapcsolatok tervszerű ápolása, az alkotói érdekvédelem, önszegélyezés, szerzői és emberi jogvédelem intézményes biztosítása”.⁸

A JMMT-nek több mint 200 tagja van, keretében helyi szervezetek alakulnak (Lendva, Eszék, Zombor, Szabadka, Bácsstopolya, Újvidék, Zenta, Becse), ugyanakkor műfajok és tudományos szakterületek szerinti tagozatai is szerveződnek (etnográfiai és folklorisztika; irodalomtörténet, komparatiztika, kritika; képzőművészet; könyvtár; a kultúra népszerűsítése, művelődésszervezés; mű- és szakfordítás; művelődés- és helytörténet; nyelvészet és nyelvművelés; publicisztika; szépirodalom; társadalomtudományok; természettudományok; zeneművészet stb.).

3. Az elképzelések a *Jugoszláviai Ruszinok és Ukránok Szövetségének* megalakításáról már öt-hat évvel ezelőtt megvoltak, de a hivatalos állásfoglalás, miszerint az egynemzetiségű szerveződés veszélyt jelent a politikai rendszer egészére nézve, gátat vetett életrehívásának. Az első komolyabb politikai nyomás 1988-ban, a Szerb SZK alkotmányfüggelékével kapcsolatos társadalmi vita során érte a ruszinokat, amikor „technikai mulasztás” következtében nem kerültek be a nemzetiségek soraiba, bár olyan vélemények is elhangzottak, hogy mivel nincs anyaországuk, nem illeti meg őket a nemzetiségi státus. Önszerveződésük másik előmozdítója, mint a magyarság esetében is, a köztársasági oktatási törvény volt. „Ez a civilizációs közösség, tekintet nélkül kis lélekszámára, most, miután évszázados küzdelme során biztosította az anyagi és kaderszükségleteket az alsótól a felsőfokú oktatásig, egyetlen tollvonással, valaki felelőtlen figyelmetlensége folytán olyan helyzetbe került, hogy létfennmaradása válik kérdésessé. A végsőkig elkeserítő, hogy a törvényhozókat csakis a kvantifikáció mércéje vezérelte, holott országunkban a legkisebb nemzetiségnek is éppúgy megvan a joga az önmegtartásra, mint az államalkotó nemzetnek. Felháborodásunk jogos, mert ezt, szándékosan vagy véletlenül, szem elől tévesztették” – nyilatkozta Julijan Tamas.⁹ Habár az oktatás kérdéses helyzete megoldódott, a rendeletek a tagozatok (és iskolák) tanulóinak minimális létszámára vonatkozóan nem változtak.

A Szövetség alakuló közgyűlését ez év május 12-én tartották Újvidéken, melyen világosan kimondták, hogy nem szándékoznak politikai párttá alakulni, de működésük nem korlátozódhat apolitikus polgárok passzív szerepére. A szervezet célja a ruszin és ukrán kisebbség politikai és kulturális érdekeinek képviselése; a kulturális és civilizációs értékek feltárásában való konstruktív részvétel itthon és Közép-Európában; azon álláspont érvényre juttatása, miszerint az általános emberi és a kollektív jogok nem lehetnek a pusztá jóindulat és a könyörület függvényei. A sikeresebb tevékenység érdekében 11 bizottságot alakítottak, a szervezet Elnöksége pedig 15 tagú (4 horvátországi, 4 bosznia-hercegovinai és 7 vajdasági tagja van). Elnökké Julijan Tamast, alelnökké Eugen Pavlisint és mr. Teodor Frickit, titkárrá Szimeon Szakacsot választották.

4. Ez év márciusában Versecen, mintegy 250 kiemelkedő író, tudós, tanügyi dolgozó részvételével kerekasztal-beszélgést tartott hazánk román kisebbsé-

ge. Megalakult a *Jugoszláviai Románok Demokratikus Szövetségének* 9 tagú Kezdeményező Bizottsága, élén Ion Marcoviceanu-val. A Bizottság a jugoszláviai román irodalom egyik kiemelkedő képviselőjét, Ioan Florát is tagjai között tudhatja. A Szövetség „nem kíván politikai párttá alakulni. A polgárok önkéntes társulásán alapuló szervezetnek tekinti magát, amely a többi demokratikus fórummal is együtt kíván működni”. Egy román tannyelvű klasszikus gimnázium iránt is felvetődött az igény. „Ioan Flora szorgalmazta a kelet-szerbiai vlahok (oláhok) nemzetiségi kérdésének megoldását. Egy és ugyanazon népről van szó, csak Vajdaságban románoknak, Szerbiában vlahoknak (oláhoknak) nevezik őket. A neves író követelte a kisebbség kulturális intézményeinek visszaállítását is, pl. Versecen annak idején román színpad, szabad sajtó, rádió működött. A *Libertatea* Kiadóház újbóli életre hívása több mint szükséges.”¹⁰ Versecnek (a tájékoztatási és kiadótevékenységek visszaállításával) ismét a románok kulturális és politikai központjává kellene válnia.¹¹ A szövetség alapszabályzata június elején készült el, hamarosan várható a *Jugoszláviai Románok Demokratikus Szövetségének* megalakulása is.

5. Ez év január közepe táján a petróci Vladimir Hurban Vladimirov amatőr színház elnöksége kibővített ülésén egy felhívással fordult a közvéleményhez,¹² melyben a jugoszláviai szlovákság érdekeit védő intézmény létrehozását indítványozza. A *Matica slovenska* felújítására irányuló kezdeményezés nagy visszhangra talált az itteni szlovákság körében, mivel ez az intézmény 1932–1949-ben már működött országunkban. „Nincs rá lehetőségünk, de szükségünk sem, hogy politikai pártot alapítsunk. Lèlekszámunk is kicsi, szétszóródva, apró falvakban élünk, és egységesek sem lennénk” – nyilatkozta egy bizottsági tag.¹³

A *Matica* megalapításáról szóló platform¹⁴ hangsúlyozza, hogy egy „olyan társadalmi-politikai szerveződési formáról van szó, amely a jugoszláviai szlovákság kollektív jogainak megőrzését, kifejezését és érvényesítését” szolgálja, elsősorban az oktatás, a kultúra és tudomány terén. Alapvető céljaik egyike, olyan társadalmi feltételek megteremtéséhez hozzájárulni, amelyek biztosítják a nemzetek és nemzetiségek békés együttélését, a testvériség-egység, az együttartozás eszméjének elmélyítését, elsősorban a művészet és kultúra terén. A platform rámutat arra, hogy az egyenjogúság elve a gyakorlatban nem valósul meg maradéktalanul, ezért van szükség kisebbségi önszerveződésre, ami nem áll ellentétben Jugoszlávia többi népének érdekeivel.

A szervezet nyitva áll minden betársulni kívánó polgár előtt, nemzeti, felekezeti, professzionális és párthovatartozásra való tekintet nélkül. Az alábbi célok megvalósításáért száll síkra:

- „– jog az anyanyelvű oktatásra az alsófokútól a középiskoláig, megfelelő anyanyelvű oktatási feltételek biztosítása az egyetemeken;
- jog az anyanyelvű tájékoztatásra, az anyanyelv használatára a közéletben és a közigazgatásban a szlováklakta területeken;
- jog a szlovák nyelvű alkotómunkára, a nemzeti-történelmi kultúra értékeinek megőrzésére és népszerűsítésére;
- jog az arányos képviselőre a választott hatósági szervezetekben;
- jog a nemzetközi nemzetiségi és nemzeti kisebbségi szervezetekben való aktív részvételre.”¹⁵

6. A vajdasági romák 1987. február 20-án tették meg az első lépéseket az önszerveződés útján, a *Romák Nyelvét, Irodalmát és Kultúráját Ápoló Vajdasági Társaság* megalapításával. A Társaság elnöke Trifun Dimić kiváló fordító lett. Az alapszabályzat kimondja, hogy a Társaság „a dogozók és polgárok szabad és önkéntes társulásán alapuló hagyományainak feltárása, tanulmányozása és terjesztése, nyelvük, irodalmuk fejlesztése, romológiai kutatások kezdeményezése és a romák összkultúrájának megőrzése, ápolása.”¹⁶ Alapfeladatai közé egy roma–szerbhorvát és szerbhorvát–roma szótár megjelentetése, a nyelvtan és helyesírás kidolgozása, a népszokások összegyűjtése stb. tartozik.

Ez év elején Újvidéken tanácskozást tartottak a vajdasági romák társadalmi helyzetével, kultúrájának megőrzésével kapcsolatban, ahol többek között elhangzott, hogy „a romák jugoszláviai többi nemzeteivel és nemzetiségeivel való politikai egyenjogúságának kivívására irányuló törekvései nem vezettek eredményhez”. A tanácskozás lényegét egyetlen mondatba sűrítethetnénk: „Jugoszlávia Európához igyekszik csatlakozni, a romák viszont Jugoszláviához.”¹⁷ A 17 pontot tartalmazó záradék kimondja, hogy biztosítani kell a romák arányos részvételét a léterdekeik kivívását célzó döntéshozatalban, elemezni kell az oktatásügy, a művelődés helyzetét. Egy kétnyelvű folyóirat kiadását is tervbe iktatták, amely a romák irodalmával, kultúrájával és társadalmi problémáival hivatott foglalkozni. (A *Romologia* című folyóirat időközben már meg is jelent.) Feladatul tűzték ki, hogy az itt élő romák politikai, alkotmányjogi helyzetének rendezése érdekében a Vajdasági Képviselőházhoz fordulnak. Javaslatuk, hogy az illetékes tartományi szervek és Szerb Képviselőházzal és a többi érintett fórummal karöltve foglaljanak állást és hozzanak érdemleges döntést a fenti kérdésben.¹⁸

Annak ellenére, hogy Jugoszlávia összlakosságának 0,7%-a roma, e népcsoport helyzete a legkritikusabb. Csak Bosznia-Hercegovianban van nemzetiségi státusuk, máshol etnikai csoportként tartják őket számon. A Szövetségi Képviselőház Folyamodvány- és Panaszügyi Bizottsága utolsó üléseinek egyikén jóváhagyta a romák nemzetiségi státusának rendezésére irányuló kezdeményezéseket. Dr. Rajko Đurić leszögezte: „A romáknak még nem adatott meg a lehetőség, hogy szabadon használhassák és fejleszthessék nyelvüket, kultúrájukat, mert erre sem intézményes, sem egyéb feltételek nincsenek. E hátrányos megkülönböztetés kapcsán 1976. május 17-én a Zürichben megtartott nemzetközi értekezleten leszögezték, hogy esetükben tulajdonképpen a művelődési téren elkövetett etnikai genocídium egy változatáról, illetve az azt elősegítő feltételek megteremtéséről van szó.”¹⁹

7. A fentiek alapján leszögezhetjük, hogy a nemzetiségi önszerveződési formák politikai és tevékenységi programját az alábbi közös vonások jellemzik:

a) Egyik szervezet sem politikai párt, mert minden nemzetiség tagja előtt világos, hogy a nemzeti alapokon szerveződő pártoknak nincsenek távlatai. A pártok az erők szétforgácsolásához vezetnek, nem szolgálnak egységes érdekeket. E fórumok függetlenül tagjaik ideológiai meggyőződésétől, egyesíteni szeretnék erőiket az oktatás, a művelődés, a tájékoztatás terén beállt problémák orvoslásának érdekében.

b) Érdekvédelmi központokká ismét azok a városok válnak, amelyekben a kisebbségi lakosság számottevőbb (Ada, Versec stb.). A korábbi politikai

struktúrák igyekeztek minden szellemi tevékenységet Újvidéken összpontosítani, hogy a kisebbséget könnyebben ellenőrzésük és befolyásuk alatt tartsák.

c) A tudományos, művelődési és politikai életben a „provinciába” szorult értelmiség lépett színre, háttérbe szorítva a nemzetiségi érdekek eddigi képviselőit. Az önszerveződési folyamatokba elsősorban azok kapcsolódtak be, akiknek „kevesebb veszíteni valójuk volt”: földművesek, kisiparosok, a vidéki értelmiség.

d) Kifejezett a nemzetiségek azon törekvése, hogy megőriznék kisebbségi státusukat és azokat a jogokat, amelyek helyzetükből kifolyólag megilletik őket.

e) A kisebbségek képviselői az önszerveződés ezen fokán már nyíltan fogalmazták meg égető problémáikat, sajnálatos azonban, hogy nyelvi akadályok miatt a gondokról csak kis számú olvasó és hallgató értesülhet. A többségi nemzet továbbra is abban a tévhitben él, hogy a nemzeti viszonyok nálunk rendezettek, „ideálisak”.

f) A szervezetek egységes óhaja, hogy közvetlenül képviseltessék magukat a nemzetközi nemzetiségi és nemzeti kisebbségi fórumokon. „... Európa újabbnak történelmében most történik meg először, hogy a kisebbségek küzdelme az önazonosságért, kollektív emberi jogaikért nemcsak az általános emberi civilizációs értékekkel van összhangban, hanem összevág az európai nagyhatalmak legáltalánosabb érdekeivel is.”²⁰

8. A JSZSZK új alkotmányának kidolgozásakor külön a nemzetiségi jogok szavatolásáról nem esett szó. A demokratikus jogokon nyugvó állam alkotmánya nem tévesztheti szem elől a Jugoszláv Népfelszabadító Antifasiszta Tanácsnak az ország föderatív elven való kiépítésével kapcsolatos 1943. november 29-én, Jajcén meghozott döntése 4. pontját: „A nemzeti kisebbségeknek minden nemzeti joguk biztosítva lesz.”²¹ Julijan Tamas egyetemi tanár, az újvidéki Ruszin Tanszék vezetője így nyilatkozik a nemzetiségi kérdésről a Magyar Szó ez évi március 31-i számában: „... A jugoszláviai nemzetiségek nem valaki kegyelméből kapták egyenjogúságukat, amit most valaki elvehet tőlük, hanem évszázados harcuknak köszönhetően vívták ki mindazokat a jogokat, amelyekkel napjainkban rendelkeznek... A többség akaratát... méltányolni és tisztelni kell, de ennek a többségi akaratnak is tiszteletben kell tartania a kisebbség alapvető civilizációs, humánus jogait, vívmányait.”²² Az Európában és hazánkban végbemenő demokratikus változások új távlatokat nyitnak a nemzetiségek helyzetének rendezésére is. Az önszerveződési folyamatokat a szabadság, a demokrácia eszméi vezérlik. A politikai szervezetek a kisebbségek kollektív jogainak kivívása és biztosítása érdekében alakultak, tekintettel, hogy az általános emberi jogok szavatolása önmagában még nem oldja meg a kisebbségek létfontosságú kérdéseit. Példaként Ausztriát említhetjük, amely maximálisan biztosítja ugyan az egyén jogait, ugyanakkor viszont Burgenlandban szinte teljes mértékű a magyarság asszimilálódása. Az emberi és polgári szabadságjogok mellett tehát pontosan meg kell határozni és szavatolni a kisebbségek kollektív jogait is.

Jegyzetek

- ¹ S. Traparić: *Autonomaški recept za nemir*. – Dnevnik, 1989. december 29., 6.
- ² I. Babić: *Traže prava koja imaju*. (Skup vojvodanskih Rumuna u Vršcu). – Politika Ekspres, 1990. március 19.
- ³ *Osnovne i srednje škole*. Kraj školske 1988/89. godine i početak školske 1989/90. godine. Pokrajinski zavod za statistiku, Statistički bilten 200. Újvidék, 1990, 98.
- ⁴ Mirjana Popov: *Asimilacija školom?* – Dnevnik, 1989. december 9., 13; J. Jovanović: *Zakoni o školi i narodnosti*. – Misao, 1989. XII. 20., 19–20. szám, 11.; A Magyar Tanszék: *Zárószó a köztársasági oktatási törvényekhez*. – Magyar Szó, 1990. április 25., 14.
- ⁵ *A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének Programja* 1989. december
- ⁶ *A Jugoszláviai Magyar Írástudók (vagy: Alkotók) Fóruma tevékenységének alapelvei* (Javaslat az AGY alkalmi bizottságának)
- ⁷ *A Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság tevékenységi programja*
- ⁸ *A Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság Alapszabálya*
- ⁹ Jovo Paripović: *Jednacionalni kalauz* (Interjú Julijan Tamassal). – Vjesnik (Panorama subotom), 1990. március 10., 6.
- ¹⁰ Valerije Nistor: *Formirati Demokratski savez*. – Dnevnik, 1990. március 19., 13.
- ¹¹ Uo: *Savez ili kulturno udruženje*. – Dnevnik, 1990. március 23., 15.
- ¹² Výzva k verejnosti. – Hlas l'udu, 1990. január 13., 3. szám, 13.
- ¹³ Miroslav Durgula: *Prihováram se za založenie Matici slovenskej*. – Hlas l'udu, 1990. március 10., 11. szám, 11.
- ¹⁴ *Platforma organizovanja a pôsobenia Matici slovenskej v SFRJ*. – Hlas l'udu, 1990. február 24., 9. szám, 10.
- ¹⁵ Uo.
- ¹⁶ *Statut društva Vojvodine za jezik, književnost i kulturu Roma*
- ¹⁷ Trifun Dimić: Romologija, I. évfolyam, 1. szám, 1990., 9–17.
- ¹⁸ *Zaključci tematskog razgovora „Društveni položaj i kultura Roma u Vojvodini*. – Kulturno-prosvetni komunikator, Újvidék, 1990. 7., 1. szám
- ¹⁹ Rajko Đurić: *U Skupštini*. – NIN, 2053. szám, 1990. május 6., 22.
- ²⁰ *VMDK Dokumentumok*, 1990. február–március, 80. o (Ágoston András beszéde Doroszlón, a VMDK alakuló közgyűlésén)
- ²¹ *Josip Broz Tito összegyűjtött művei*, XVII. kötet. – Újvidék, Forum, 1984, 310.
- ²² Fehér István: *Nemzetiség? Kisebbség?* (Beszélgetés Julijan Tamas ruszin nemzetiségű egyetemi tanárral.) – Magyar Szó, Kilátó, 1990. III. 31., 15.

Rezime

O samoorganizovanju narodnosti u Vojvodini

Samoorganizovanje narodnosti u Vojvodini obeležava se kraj prošle i celu prvu polovinu 1990. godine. Osnovni pokretač samoorganizovanja je, po mišljenju autora, razlika između proklamovanih prava i njihovog praktičnog ostvarivanja, ali i otvorena mogućnost da se u mnogim zakonskim i ustavnim promenama već proklamovana prava sužavaju. Posle kratkog prikaza procesa, oblika i metoda samoorganizovanja Mađara, Rusina i Ukrajinaca, Rumuna, Slovaka, Roma autor izvlači nekoliko zaključaka koje pokazuju, da proces samoorganizovanja narodnosti pokazuje neke manje više jedinstvene tendencije.

Osim individualnih, narodnostima se moraju garantovati i kolektivna prava na samobitnost – ističe autor. Cilj samoorganizovanja narodnosti je da se izbori za zakonsku (ustavnu) regulaciju tih prava kao i za praktično ostvarivanje istih.

Summary

About the Self-Organization of the Minorities in Voivodina

The self organization of the minorities in Voivodina characterizes the end of the last year and the whole first half of 1990. The basic motive power is, in the author's opinion, the difference between the proclaimed rights and their practical realization, but also the open possibility for limiting the rights, being already proclaimed in many legal and constitutional changes. After a brief review of processes, forms and methods of self-organization of the Hungarians, Ruthenians and Ukrainans, Roumaninas, Slovaks and Roma, the author makes some conclusions which indicate that the self-organizing process of minorities shows more or less uniform tendencies.

Except the individual rights, minorities should get guarantees also for collective rights – emphasizes the author. The purpose of self-organization of minorities is to fight out the legal (constitutional) regulation of these rights as well as their practical realization.